Interview with Bronislava Khavchuk and Vasyl Dmytriuk, Solotvin (If_Sol_09_016)

Name: Khavchuk Bronislava Dmytrivna

Maiden name: Fedanko

Code: If_Sol_09_016

Born: 1929

Gender: Female

Nationality: Ukrainian

School: Primary

Profession: Peasant

Length: 59:11

Date: Вівторок, Серпень 11, 2009

Transcription:

Респондент**: Хавчук (Феданко) Броніслава Дмитрівна, 1929 р.н.,** місцева (5 класів, селянка) та **Дмитрюк Василь Михайлович, 1933 р.н., с. Бабче Богородчанський р-н (**у Солотвині з 2000 р., другий чоловік Броніслави Дмитрівни). Тривалість - 1 година.

Дата запису: 11 серпня 2009 р.

Запис: Величко Т.В., Косьяненко Є. В.

Тривалість: 1:00:00

БД -Хавчук Броніслава Дмитрівна

ВМ -Дмитрюк Василь Михайлович

ТВ - Величко Т.В.

КЄ - Косьяненко Є.В.

[*XXXXXX*] - коментарі збирачів

00.00.00 - 00.02:16 *знайомство з респондентами*.

ТВ**:** Розкажіть, будь ласка, хто у вас в селі жив, коли ви були дитиною?

БД: Тут були євреї, поляки. Потом партизани втікали звідки. Одних побили, потім хто повтікали на Польщю. Виїздили поляки. Німці євреїв всіх побили.

ТВ: Розкажіть, а де жили євреї? Кого з них Ви пам'ятаєте?

БД: Ні, не пам'ятаю. Євреї, знаєте, така фамілія, що не запам'ятаєш. Тут внизу жили євреї.

ВМ: От жінка з вами йшла, то вони живуть в хаті єврея [*мова йде проГолубєву Марію Василівну, яка мешкає через три хати від респондентів теж на вулиці Січових стрільців*].

БД: Ой, батюшки, тут багато євреїв. Але німці забрали всіх гець в Івано-Франківськ, а там в гетто. І там побили їх.

00.03.37

КЄ: Ви пам'ятаєте назви вулиць, де євреї жили?

БД: По цій вулиці жили. Я не пам'ятаю як ця вулиця називалися за Польщі.

ВМ: От по цієї вулиці вниз [*зараз - вулиця Січових стрільців*] багацько жило євреїв. От вся вулиця внизу - єврейська.

БД: Так, у долину. У долину були євреї. Помішані були: і наші люди були, і такі були... Десь і по селах були євреї. У Бабче були.

00:04:57

ВМ: У нас [*у Бабчі*] був Рахміло. Він постоли робив колись. Він й тут потім жив. Переїхав сюда, бд

БД: Рахміло, Шмирко, Альтер, Берко, Гершко якийсь був. Це ще до німців були. От постоли робив Рахміло. Знаєте, такі як у гуцулів. Там у Верховині їх носять. То Рахміло робив ці постоли. Вони там й зараз ходять у постолах. Потім Рахміло переїхав сюди. Робили чоботи. Понімаєте, раніше чоботи шкіряні були. Не такі, як тепер.

00:07:20

ВМ: Я ходив до них [*євреїв*] колядувати. [*Довго умовляли заспівати нам колядку, з якою ходив до євреїв. Відмовлявся, бо вона «некультурна»].* Це я ще в перший клас пішов, мені було скільки там років. Казали: «Єврей, він за вугла стріляв би». Він на войну не йшов, по-за вуглах. Не бував на фронті. Їм то не було інтересно. Стріляв і втік.

00:09:10

ТВ: Так коли Ви ходили колядувати до євреїв?

ВМ: На Різдво. Вони так само платили грошей. Йшли під їх хату. Їм спеціально казали не «добрий день», а «добридень».

00:10:00

Ну, співав йому, що «був він на войні дуже глубоко, вибили йому вікно та й око, добри□день». Так говорили: «Добридень» [*гаркавлять літеру «р»*].

ТВ: А як євреї одягались? Чим відрізнялися від українців?

БД: Вони мали такі кругленькі шапочки, зверху таку.

ВМ: Вони були порядні люди. Мали свою землю, худобу, корови там. Працювали ми у них, нормально. Магазини мали. Жили з магазинів. Отут внизу всі магазини були жидівські.

БД: Німці їх побили. А люди все там розбили і построїли своє. Після війни.

ТВ: А як цю шапочку назива?

ВМ: Кібітка?!

БД: Ні, кєпка!

ТВ: А жінки що одягали?

БД: Ні, ходили як нормальні люди, як українці.

ВМ: Ну в суботу у них був сабаш.

БД: А-а, сабаш. Сабаш був у них, нічого не можна було робити абсолютно, навіть пічку топити. Смітника не можна було викидать. У нас - неділя, а в них - субота. Цвинтар... То не цвинтар називається, а «окопище». Окопище! Чому так, не знаю. І у них хрестів нема, а просто камінь.

ТВ: А Ви бачили, як ховають євреїв?

00:12:39

БД: Голих! Голих! Як умре, то голих в білий простинь замотують і так ховають. А тут один був такий, знаєте, аптекар. То він їв сало, м'ясо. У них не можна їсти сало, бо вони кажуть то їхня тета, свиня їх тета. Хто не їли, а цей їв. Я ще була малою, йшла в місто, то його вивезли на двір, витягнули язик, і мили язик, шарували, шо він їв сало. Я сама бачила. А не можна йому їсти сало.

ТВ: А хто його мив?

БД: Ну хто, люди, євреї. Самі євреї його хоронили, коли вже мертвий.

Їх спукають в могилу як наших. Хреста не кладуть. І такє. Люди там [*єврейське кладовище*] раніше пасли корови. А тепер знайшовся один їхній мільйонер єврейський, обгородив культурно то кладовище. Цвинтар великий, там багато поховано. Це окопище, казали «окопище». Там дуже багато жидів поховано.

סימניה 00:15:29

ТВ: А от ви ще людей називали, наприклад, Берко.

БД: То він тоже там в долині жив. То він торгував ... худобу по селах скупав і людям перепродував. Хто бажав корову, худобу добру, то платив. Він магазин мав. Багато колись магазинів було. Тоді казали не магазин, а склеп. Не на базар, а на ярмарок. Раніше був базар, а тепер - ярмарок. І той ярмарок був раз на рік, на великі свята - на Михайла. То був річний ярмарок.

ТВ: А євреї теж на ньому торгувала?

ВМ: О-о-о! А як же! От я, наприклад, не маю корову. От запитав в нього, він вам приводить корову. Добру, значить добру.

БД: Яку вам потрібно, таку й приведе! А ви йому гроші. Такий жидок маленький!

ВМ: От шкіра, яка з корови, з телеців, розумієте, її квасили. Туди смереки дерли, квасили, мочили так. І робили чоботи.

00:17:56

ТВ: Розкажіть ще раз, як робили чоботи.

ВМ: Брали шкіру, квас такий робили з смереки й дуба в бочках. А смереку клали в середину, де мочили шкіру. То квас такий був.

БД: І воно там мокло. І потім брали шкіру. Витирали, вона сохла. І робили обувь.

ВМ: Робили постоли, робили чоботи, продавали шкіру. Робили черевики. Шо хочеш. У них було фахт у руках, ну, спеціальність. Мали трошки поля. Кукурудзу там садили. Складно жили. І наші люди бідно жили. Ви знаєте, що за Польщі роботи не було.

БД: Тільки то, шо заробили в городі.

ВМ: Цибульки не було, як тепер - міхами. Трошечки та й всьо.

БД: От є у мене трішки більше цибульки, піду на базар, продам і копійки маю. Так жили, дуже бідно жили. А тоді дітей було багато.

ВМ: А наші дехто, от мій тато, міг по-єврейські розмовлять. Він був з другого города, а мама - тута. Мій тато був коваль. Не знаю, де він навчився розмовлять.

00:21:00 - 00:21:56 *Розповідь про освіту та працю БД та ВМ*.

ТВ: А от Ви ще називали Альтера?

БД: Альтер тоже магазин мав. Свій магазин, таке, продукта. А там ще внизу був, ну як його там, єврейський піп... А, рабін. Він так, як в нас священик. Він збирав в суботу євреїв, така в них була школа. В нас - церква, а в їх школа. Збирались в суботу і молились. Євреї там молились по-своєму.

ТВ: А як рабин був одягнений?

БД: Теж в нього була кєпка, у всьо чорне.

ВМ: У нас була така жидівка, звалась Пайя. Я коли був хлопчиськом, дуже її любив. Вона така була вродлива. Була така вродлива, гарна, аж страшно. Це в Бабці.

00:24:30

БД: Ви знаєте, німці прийшли і всіх євреїв забрали. А воно десь залишилося одно, само. Оця дівчинка.

ВМ: І хтось за неї приїхав і забрали. А так би в селі жило! Люди скрили б. Їх ніхто не обіжав, не кривдив. До людей відносилися добре. Файно. Людям помогали, люди їм помогали.

ТВ: А як помогали? Наприклад?

ВМ: Ну от не маєте грошей йти на базар. Так, а він вам дає до грошей корову. А ти будеш мати гроші, потім віддашь. Чи за рік, чи за два, а хто й за п'ять років. Людина бежить, та той продасть без грошей. Були й заможні. Кіньми торгували. А німці зайшли, я в перший клас ходив. *(БД додає фрази про своїх дітей і онуків).* О-о, євреї дуже були порядні люди, грамотні люди.

00:26:35

ТВ: А в чому ця порядність проявлялася?

БД: Просто культура, культурні. Ну поважні, не обіжали людей ніколи, поважали.

КЄ: Скажіть, а які страви були в євреїв?

БД: Кури, масло, свине нічого, яйця. Сильно були побожні.

ВМ: Дуже вірили, в Ісус Христа - ні, а в Бога.

БД: Раз я йду зі школи. А мене кличе єврейка: «Ходи». Я прибежу, а вона: «Запали мені пічку». Я запалю, а вона мені такий малай дає. Я ж дитина.

ВМ: Те, що люди були приємні, то факт.

БД: Коли мали корову, то доїти їм не можна абсолютно. В суботу. Не палити. Не їсти не можна було нескоромне. Вони пекли такий, не пам'ятаю, пля□сок такий. Пісочний називався. Без жиру, без нічого. Плясок такий, як пряник. Без нічого.

ТВ: І коли вони цей плясок пекли?

БД: На суботу.

ТВ: А корова ж кричить? Хто її доїв?

БД: А прислуга була, служниці. Так і сусіди за грішми. Як у людини немає сім'ї, то йде служити. То добре, дасть їй копійку.

ВМ: Ви знаєте як наші люди за гроші... Вони були як спікулянти, вони торгували, і гроші в них були. Вони були грамотні.

ТВ: А де вчилися єврейські діти?

БД: Йшли в школу тут. Разом.

ТВ: А в вашій школі були єврейські діти? З ким ви навчалися?

БД: Ой, я не пам'ятаю.

ВМ: Раніше була одна вчителька. За Польщі. Не пять-шість. Одна.

00:30:33

ТВ: А от ще ви називали Гершко,

БД: Гершко. То усе, що назвали, всі мали магазини. Бо не мали жити без магазина. Наші до них йшли. І не так, як зараз мішок купують, а там кілограмчик візьме там рис, пшонки, муки.

ВМ: Нема грошей, він тобі повірить, запишить собі, всьо. Потім віддасишь. Був тут магазин, горілку купували. П'янствовали наші люди, вони - нє!

ТВ: Так це був єврейський магазин?

БД і ВМ: Так.

ТВ: Він так і називався - магазин?

БД і ВМ: Склеп.

ТВ: А шинки були? Де?

БД: Були шинки. Кожен єврей мав шинку, хто магазин мав. [*Скоріше за все, респонденти переплутали шино□к (кабак) з ши□нкою (ветчина)*]

00:33:20

ТВ: А ви не чули, де тут у вас Шварциєво було?

БД: Нє, не пригадуємо. Що, фамілія чи шо?

ТВ: Ми чули, що у вас був такий кут, де євреї жили?

БМ: Не чули. Тільки фамілія така.

ВМ: От ще Майорко був. Був він багатир, багацький син. Магазин мав, дім великий свій, файно все, де він жив. Ну був багач. У нас, у Бабчах. У нього коні були, люди землю обробляли. В його хатах при німцях був клуб. Як вам казати, як називали. А, читальні.

ТВ: А єврейські будинки відрізнялися від єврейських хат?

БД: Ні, не дуже. Просто були більші. Як хто міг - і бляху, і так...

ТВ: Яку бляху?

БД: Ну бляха, покрівля. У нас покривають хто має, бляху.

ТВ: Вона дерев'яна?

БД: Ні, залізна. Були магазини ці жидівські теж в бляхах.

ТВ: А от Ви казали, що євреї не їли свинину, тому що це їх тітка? А що це значить?

БД: Нє-нє. За свиню євреї казали, що це їх те□та. Шо їм не можна їсти того сала, м'яса. (ВМ питає нас, а чому «чорниє» те ж не їдять сало)... В нас жиди казали.

00:37:40

ТВ: А це слово мало презирливий відтінок?

БМ: Просто їх так кликали - «жиди». Вони нє обіжались. А тепер - євреї. За рускіх - євреї. А у нас то були жиди.

ВМ: За Польщі були жиди. Казали: «От пішла файна жидівочка».

БД: Вони були гарні. У нас там брали шлюб, але я не знаю як. Я була мала. Там, в долині, я пройшла, а молода просто сиділа так одіта, як звичайна українка і молодий коло неї. Але далі не знаю. Я подивилась і побігла.

ТВ: А як буда одягнена молода?

БД: Така вся в білому, як у нас. Отак я йшла по дорозі. Там в долині хата була. Я так подивилась і побігла. Дитина!

00:39:00

ТВ: А на свята єврейські ви не ходили дивитися на святкування?

БД: Ні.

ТВ: А про які свята єврейські ви знаєте?

БД: Є, восени казали, що кучки. А що таке кучки, я не знаю.

ТВ:А ще вони на ці кучки робили?

БД: Ну ото праздновали, молилися. У нас, як молиться. То стоїть. А у них так колишеться *(показує нахили вперед-назад).* Ну ви знаєте, як би інтерес був, то провіряв би. А той без інтересу, той таке.

00:39:45

ТВ: А де вони ці кучки святкували?

БД: То йшли у ету, божницю. О, божниця, нагадала. В нас - церква, а в них - божниця.

ВМ: Був жид Лейба. В нас, в Бабче. Жив собі в хаті під берегом. Він носив шмір такий у ведрах.

ТВ: Що таке шмір?

ВМ: Ну мазут такий, нафта. Ним торгував. Треба постоли комусь помастить, він приносить тієї мазути і йому заплатить. Він дуже бідував, сам собі чоловік. Без жінки

(БД: То й дехто бідує і в нас. Мало бідує людей. Не кожному гладко). Я ходив в школу, він в нас мітав каміння. Його хлопці обзивали, а він кидав каміння в них.

ТВ: А як його обзивали?

ВМ: Гойбіда-кавалєр. Кавалєр, бо він ще не жонатий. Гойбіда чи фамілія його була чи шо, а кавалєр тому, шо не жонатий.

ТВ: А не чули, чому він не одружився?

ВМ: А чому він залишився, не знаю. Чи жона рано умерла, не знаю.

БД: У нас тоже много хлопцев не жонатих. Роки йдуть, старіє, а жениться не хоче.

00:42:00 - 00:43:50 *(просимо інформанта вставити зубні протези)*

ВМ: Вони у п'ятницю на суботу йшли в Солотвин і брали такі сахви. Ну як вам розказать, мішок такий.

БД: Ви не знаєте, що таке сакви. Це такий мішок і розділений на дві половини. І назад, і наперед. Так легше нести.

ВМ: Так, і вони йшли в Солотвин. Їм тут дають рогальок. Ну такі рогалики. Разний-разний хліб було, всьо. І несуть у Бабче. У нас були такі курві сини, бадєри.

ТВ: Як? Бадєри?

ВМ: Йдуть жиди. А вони: «Вай-вай-вай-вай». А вони [*євреї*] думали, шо...шось. А ті вкрадуть хліб...

БД: У нас: «Ой-ой», а в них «Вай-вай».

ТВ: Так як цих людей назвали ви? Бадєрами?

ВМ: Бадєрами. Ну шо нігде не робили. А балку вкрасти... коли ж це була проблема.

00:46:59

ТВ: А ще згадайте історії про євреїв в Бабче?

ВМ: Ну шо, я знаю, шо вони були непогані. І такі, шо робочі. Він шкіру зубами натягав. Я й сам приходив по постоли. Зимою вони бувало так їхали, як сані. Так я приходив сам. Він шкіру зубами натягав. Чудово! Бо думали за гроші.

00:47:37

ТВ: А у вас в Бабче євреї жили окремими вулицами чи як?

ВМ: Між людьми жили. Файно жили. Нічого між нами не було.

КЄ: А ще якісь єврейські будівлі в вашому селі були?

ВМ: Ні, всі жиди в своїх хатах жили.

КЄ: А божниці;

БД: Ні, не було там.

ВМ: Ні, там не було. Всі їхали сюда. І тут хоронили. Там у нас жидівка жила одна в хаті. ЇЇ сюди забрали. Вони були здібні люди, помогали. І коней давали до грошей, і худобу до грошей. І муку давали до грошей. Потім заплатиш.

00:49:40

КЄ: Скажіть, а грали євреї на якісь музичних інструментах?

БД: Да-а. Баяни. Співали. По-єврейські співали.

ВМ: Я знаю, шо один жид у нас співав: «Ай, вай, ворота повисли, на печі одну жидівку притисли».

ТВ: А ще якісь єврейські свята пам'ятаєте?

БД: Ні.

ТВ: А от, кажуть, у євреїв є своя Пасха.

БД: Є Паска. То таке. Малолітка я була. Нє інтєрєсовалась просто.

00:51:18 - *короткий розповідь про вечорниці*

ТВ: А єврейські дівчата до вас на вечорниці приходили?

БД: Нє, то вони самі собі.

ВМ: В них тут у Солотвині керівництво було. Вони сюди приходили. Так вони жили і в Манівцях, і в Молочкаві. Жили в усіх селах, але йшли усі у Солотвин. У них тут був центр. Вони мали худобу, коров, всьо. Вони дуже дружні люди були. У нас українці не такі, каждий по се□бе. Як ти на беді, він дасть тобі. Братує, як ти на беді.

00:53:50 - *Спогади про війну. Війна в локальній історії почалася з приходом «рускіх».*

00:55:15

ТВ: А після війни ще у вас євреї були?

ВМ: Кукєр був. Дуже файний жид такий, толковий. Но він був дорожним майстером.

00:56:50

БД: Не знаю. Зубний був. Він був жонат на українці. Українка була за ним. Вона не знала, шо він - єврей. А потом, як узнала, вона його лишила і втікла. І він тут сам був. Діти. А потім він помер.

ТВ: А взагалі, такого не було, щоб жиди і українці одружувалися?

БД: Нє. Рідко дуже. Хіба не знав, хто... Ще був Пельц - директор лісокомбінату. В нього було три сини. Один за дівчини загинув. Вона лишила, дівчина дружити не хотіла. Він пішов до дому та й застрелився.

ТВ: Це коли було?

БД: Та дуже давно! А потом він тоже мав коханку. Тай віз її у Надвірну і розбився. Жінка те ж була українка.

ТВ: Дякуємо Вам.

01:00:00 - Кінець запису.

English translation of transription:
Not yet.

Description:
Pre- World War II life in Solotvin.

Jewish residents of Solotvin.

Jewish Festivals and rituals. Shabbat.

Jewish trade and participation in the local fair.

The Jews in the village of Babcze.

Interviewer: Tatyana Velichko

Interviewer: Evgenia Kosyanenko

Community: Stanislawow (Ivano-Frankivsk)
Solotvyn
Babcze

Джерело:http://www.jgaliciabukovina.net/uk/node/111713